

Bibliográfia: BORLAND, C. R.: *A Catalogue of the Medieval Manuscripts in the Library of Faculty of Advocates at Edinburgh, compiled during the tenure of Carnegie Research Scholarship in the University of Edinburgh in the years 1906–1908. I. Theology*; Edinburgh, 1909. 241. – CUNNINGHAM, I. C.: *Sir James Balfour's Manuscript Collection: The 1698 Catalogue and other sources*. = Edinburgh Bibliographical Society Transactions VI/6 (Session 1997–8, 1998–9. Edinburgh, 2004. 224 [197].

SZUROMI SZABOLCS ANZELM O. PRAEM

Thúri György ünneplése 1600-ban és későbbi kiadványai. 1619-ben fontos kiadvány hagyta el Jacobus Fischer örököseinek frankfurti nyomdáját. A Bethlen István grófnak ajánlott *Delitiae Poetarum Hungaricorum* c. versgyűjtemény, amit a heidelbergi David Pareus magyarbarát fia, Johann Philipp szerkesztett, 530 oldalon mutatta be a magyarországi neolatin költészet legjavát. A „magyarországi” szó pontosan írja le az itt szereplő költőket, hiszen legjobb tudomásunk szerint a négyből három nem magyar családból származó „Hungarus” volt: Janus Pannonius, Johannes Filiczky de Filefalva és Johannes Sommer. A negyedikről, Thúri Györgyről csak röviden és hézagosan tájékoztat az *Új Magyar Irodalmi Lexikon*: nem tudja születésének dátumát és művei közül csak kettőt sorol fel, a harmadikként pedig egy olyan művet ad meg „Carmina” néven, 1600-ból, amiről zárójelben megjegyzi: „lappang”.¹ Thúri Györgyről csak az irodalomtörténészek tudják, hogy Janus Pannonius után ő volt az első jelentős nemzetközi elismerésben részesült magyar költő, hiszen 1600-ban Heidelbergben koszorús költővé koronázták.

Thúri György heidelbergi ünnepléséről már Szenci Molnár Albert hírt adott abban az előszavában, amellyel bevezette Thúri Pálnak 1616-ban Oppenheimben kiadott, *Idea Christianorum Ungarorum sub tyrannide Turcica*...c. törökellenes művét.² Magáról az 1600-os eseményről megjelent kiadványt azonban mindeddig nem ismertük. Most a boroszlói egyetemi könyvtár jóvoltából,³ ahol 336.654 jelzet alatt őrzik Johannes Philippus Pareus *Laurea Melissae* c. 16 lapos nyomtatványát, fény derült a heidelbergi koszorúzás idején kibocsájtott füzetre, amelyik Paul Melissus költeménye mellett több szerző, köztük két magyar latin nyelvű verseit is tartalmazza. A Melissus rangjait felsoroló alcím alatt a címlapon még ez az esemény-pontosító alcím is szerepel: „Una cum GEORGIO THURIO Pannonio, coronavit, Die XX. Decemb. Qua MELISSI fuit Natalis LXII.” Mivel a címlapon Jacobus Monaviusnak írt kézírásos ajánlás látható, bár az ajándékozó nevét a versfüzet bekötésekor levágták, feltételezhetjük, hogy azt vagy Melissus, vagy esetleg valamelyik Pareus küldte el a boroszlói humanistának.

Paul Melissus-Schede (1538–1602) már jóval korábban, elég fiatalon elnyerte a koszorús költői címet. Ezután beutazta egész Európát, még Angliában, sőt Magyarországon is megfordult, sok helyen lakott, mielőtt fel nem ajánlották neki a heidelbergi főkönyvtárosi állást. Ami Melissus magyar élményeit illeti, azok közt volt egy rendkívül drámai 1566-ban, Sziget eleste után: az újlatin költő ekkor Miksa császár táborában tartózkodott és jelen volt, amikor a nagyvezér követte átadta a császárnak Zrínyi Miklós levágott fejét- sőt, mint azt később egyik versében megírta, Melissus egy percre kezében tartotta a golyosba csomagolt fejet!⁴ Később is megőrizte a magyarok iránti rokon-

¹ *Új Magyar Irodalmi Lexikon. III. P–Zs*, Bp. 1994. 2086.

² *Szenci Molnár Albert válogatott művei*. Bp. 1976. 288.

³ Itt szeretném megköszönni a boroszlói egyetemi könyvtárnak a mikrofilm megküldését.

⁴ Vö. GÖMÖRI György: *Az 1566-os év és Zrínyi Miklós Paul Melissus költészetében*. = Pannon Tükör 2005. 6. sz. 48–50.

szenvét, *Schediesmata poetica* c. 1586-ban kiadott versgyűjteményében nem csak Dudithhoz és Zsámbokihoz írt epigrammái maradtak fenn, hanem egy „Ad Paxium et Thurium”c. vers is (Lib III.76), amiből nyilvánvaló, hogy Melissus ismerte és nagyrabecsülte a Bézával levelező Paksi Cor-maeus Mihályt és Thúri Farkas Pált, György apját.

Lehet, hogy Thúri György gyors heidelbergi elismerése összefüggött Melissus személyes rokon-szenvével, aki 1600 december 22-én egyszerre helyezett babérkoszorút David Pareus Johannes Philippus nevű fia és Thúri György fejére. Viszont abban a hosszú alkaioszai ódában, amit Melissus mindkét új koszorús költő tiszteletére írt, csak négy sor foglalkozik egy-egy költővel, „Thurius”-szal ugyanannyi, mint Pareus-szal. Ezt a verset aztán az ifjabb Pareus mindkét későbbi kiadványában újra kinyomtatja: az 1615-ös *Musae Fugitivae* c. neustadti, illetve a már említett *Delitiae...* című 1619-es gyűjteményben. (Bár az RMK nem tud a neustadti kiadványról, azt Heltai János említi, jöllehet a *Musa Posthuma* c. Thúri-kötetre cím nélkül, csak mint a J. P. Pareus-verseskötet „függe-lékére” hivatkozik.)⁵ Thúri különben költői tehetsége mellett főleg különleges nyelvtudásával nyűgözhetette le a heidelbergi tudósokat – Melissus ajánlásában mint „több nyelvben járatos” ifjút említi, a filozófus Bartolomeus Keckermann, a későbbi danckai professzor, pedig egyik epigram-máját neki ezekkel a szavakkal ajánlja: „virum trium cardinalium linguarum peritia cultissimum, nuper laurea coronatum”,⁶ amiből valószínűnek tarthatjuk, hogy Thúri a magyar mellett latinul, görögül és németül is jól tudott.

Visszatérve a *Laurea Melissaea* c. kiadványra, több német anyanyelvű költő mellett szerepel benne Thúri György Melissust és Pareust magasztaló, „Hoc erat votis...” kezdetű kis epigrammája, valamint Suri Orvos Mihály valamivel hosszabb, tíz soros epigrammája, amelyben Melissus hírért és az ifjabb Pareus olvasottságát dicséri.⁷ Mindkettő bekerült a *Musae Fugitivae*–*Musa Posthumaba* is, de csak a Thúri-epigrammát veszi át később a *Delitiae Poetarum Hungarorum*, amelyben Thúri György versei a 313–354. oldalakon, közvetlenül Janus Pannonius költeményei után következnek. Maga Thúri ekkor már nem élt; 1612-ben halt meg, de kortársaira igen nagy benyomást tett: Kecker-mann, aki ismerte őt Heidelbergben, egy 1605 szeptemberében Danckából Szenci Molnárhoz intézett levelében még elsősorban írta érdeklődik az összes általa ismert magyar közül.⁸

Ami Johann Philippus Pareust illeti, aki később a neustadti iskola igazgatója lett és 1648-ig élt, ő már 1600-ban ódával köszöntötte Thúri Györgyöt. Ez az 56 soros, antik közhelyekkel tele vers mint Oda IV. „Ad Georgium Thurium Hungarum...” címen természetesen bekerült a *Musae Fugitivae*-be. Benne az újonnan koszorút nyert magyar poeta méltatásán kívül pergerinálásának támogatója, Rákóczi Zsigmond, a későbbi erdélyi fejedelem is kap dicsérő szavakat: „Nunc te RAKOCI, gloria Caesaris/ Et terror Hostis Nimrotica...”,⁹ ami néhány évvel a Bocskay-felkelés előtt arra mutat, a vélelmezett császárhűség ekkor még nem állt ellentétben a protestantizmus vé-delmével. Ugyanebben a gyűjteményben az ifjabb Pareustól még egy magyarhoz írt ódát, illetve egy magyartárgyú epigrammát találunk: utóbbi Thúri György arcképére van írva, míg a második könyv XIX sz. ódájának címzettje Suri Orvos Pál.¹⁰ Ez a heidelbergi magyar peregrinus, Lorántffy Mihály alumna, annak a Suri Orvos Mihálynak az öccse, akit Szenci Molnár is jól ismert és nagyra tartott. Thúrihoz hasonlóan ő is aratott sikereket a neolatin költészet olvasói körében – leg-alábbis J. P. Pareus fent említett ódáját 1614. júliusi dátummal annak a „Surius”-nak ajánlja, akinek

⁵ HELTAI JÁNOS: *Alvinci Péter és a heidelbergi peregrinusok*. Bp., Balassi kiadó, 1994. 80.

⁶ J. P. PAREI... *MUSAE FUGITIVAE*. In *Adoptivus Parei Fili accessit Georgii Thurii Pannonii Poetae cultissimi MUSA POSTHUMA*. Neapoli Nemetum, 1615. 297.

⁷ *Laurae Melissaea*... 15 és 16.

⁸ Szenci Molnár... i. m. 570.

⁹ *Musae Fugitivae*... 191.

¹⁰ i. m. 84 és 199.

M. JOH. PHILIPPI PAREI
DAVIDIS FILI

29

LAVREA MELISSAEA:

Quâ illum Vir Ampliſſ. & Clariſſimus
PAVLVS MELISSVS FRANCVS,
COMES SACRI PALATII, EQVES
Auratus, Civis Roma-
nus, &c.

Unâ cum GEORGIO THVRIO Pannouſo;
coronatus, Die XX. Decemb. qua
MELISSI ſunt Natalis LXII.

ANNO SÆCVLARI

∞ ID C.

336654

H A I D E L B E R G, Æ

E Typographico Iohannis Lancelloti:

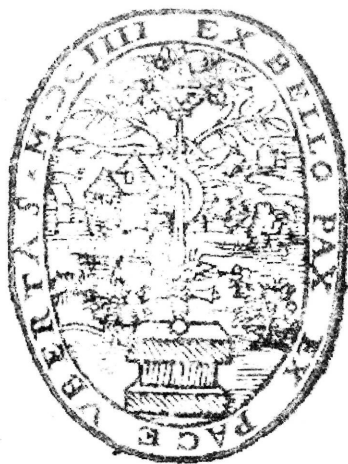
Clariſſ. & Nobiliſſ. viri D. Jacobo Monn-
Illuſtriſſ. PP. Ligniſ. & Brig. Conſiliario

DAVIDIS PAREI Patris
J. PHILIPPI PAREI Filij

M V S A E F V
G I T I V A E.

In Adoptivis PAREI Filij, accessu
GEORGII THURII Pan-
nonij, Poëtæ cultissimæ

M V S A P O S T H U M A

Excudebat Henricus Starckius.

16

MICHAELIS SVRI VNGARI
Epigramma.

EXIMIVM docui, in nuptam coluisse Minervam:
Cultores Diva Delphica ferta gerunt.
Maony vatis cineres hâc arte, Maronis,
Culti Nasonis, fama perennis erit:
Et superans inter vates tua fama MELISSE,
Fama superstes erit te moriente tua.
Talis honos, perpes nomen te, docte PAREE,
Instigat castis invigilare choris.
Vi pura Sophiararâ ergo dote nitescis,
Sic mage post canâ Daphnide clarius eris.

IN ZOILVM

OCCVRRIT quidam podagrosi poplite Battus,
Buccog, insulsus, spermologusque procax:
Quid prodest LAVRVS, nimirum gaudere Poëta
Quâ suerunt, vanus nunquid & est titulus?
Sic au; & prastat (mox excipit) Oratorem
Esse gravem, egregiis schematibusque loqui.
Quisquis is est tandem petulanti splene cachinno,
Siercus ut accipitris nec bene nec male oler.

I. P. P.

F I N I S.

költői koszorút nyújtott át.¹¹ Időközben Suri Orvos Pálnak már megjelent egy kis nyomtatványa Heidelbergben, amelyben az „évtized esküvőjét”, pfalzi Frigyes és Erzsébet angol hercegnő frigjét üdvözlötte; ez a *Solemnitas hymeneae Nuptiis...* c. epitalámium¹² önmagában talán nem lett volna elég a fiatal magyar jeles költővé való avatásához, azonban a *Musae Fugitivae*-ben Surinak van egy hosszabb, 75 soros, alkaioszi sorokban írt, érdekes önéletrajzi részleteket is tartalmazó latin verse („Ad eandem Pareum”), ami kitűnő verskézségre vall. Ebben szó esik hazai tanulásáról – ő az első, aki külföldön versben dicséri Sárospatakat, pontosabban az ottani iskolát, a „Cum iam revisam littera Bodroghi / Non usitate fronte Saros patach” sorokhoz írt jegyzetében.¹³ Azt is feltételezhetjük, hogy Suri Orvos Pálnak két magyar társához írt üdvözlő versein¹⁴ és a fenti költeményen kívül is vannak még lappangó, illetve elveszett latin nyelvű versei, amelyekkel már korábban kivívhatta Johann Philipp Pareus elismerését. Mindenesetre úgy tűnik, 1614-ben Suri Orvos, aki teológiai disputációkat is tartott Heidelbergben, annyira vonzónak találhatta a ottani egyetem légkörét, hogy nem tért haza, hanem itt (vagy talán Neustadtban?) telepedett le,¹⁵ s bár további sorsa ismeretlen, lehetséges, hogy ő is áldozatul esett Heidelberg 1621-es pusztulásának.

Végül néhány szót a Pareus-kör harmadik, a jelek szerint merőben alkalmi verselőjéről, Suri Orvos Mihályról. Ő az akkori körülmények között tekintélyesnek mondható egyházi karriert futott be, mert Nagyszombat és Komjáti után 1614-től 1633-ban bekövetkezett haláláig Sárospatakon volt elsőpap.¹⁶ Szenci Molnár Albertet több ízben támogatta, utoljára bizonyíthatóan Kálvin *Institúciója* magyar fordításának előkészületeiben, amikor is Szepsi Bényés Pállal együtt templomi gyűjtést rendezett Sárospatakon az eléggé terjedelmes könyv kiadási költségeire.¹⁷ Valószínűleg hazatérése után is tartotta a kapcsolatot a német földön már jó hírt szerzett magyar tudóssal, költővel és zsoltárfordítóval.

GÖMÖRI GYÖRGY

Die zwei Franeker Bücherinventare des siebenbürgischen Studenten Paulus Jászberényi (1670). Über Paulus Jászberényi [ung.: Jászberényi P. Pál] ist von ungarischer Seite bereits vieles geschrieben worden.¹ So wissen wir u.a., daß er in der ersten Hälfte der 1630-er Jahre im siebenbürgischen Fogaras geboren wurde, zuerst in Gyulafehérvár (Weißenburg), und später am illustren Collegium in Sárospatak – bei dem berühmten Comenius – studierte.² Im Jahre 1653 wurde er dann Praeceptor, bzw. Paedagogus von Franz/ Ferenc Rákóczi, dem Sohn des siebenbürgischen Fürsten Georg/ György Rákóczi II (1621–1660). Daß er diesen Posten als wichtig und besonders ehrenvoll betrachtete, wird ganz deutlich, als er sich am 22. Juli 1657 – als Peregrinus – an der Uni-

¹¹ Uo. 84.

¹² *RMK III*: 1124.

¹³ *Musae Fugitivae...* 278.

¹⁴ ZOVÁNYI Jenő: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*. 3. kiadás. Bp., 1977. 559.

¹⁵ HELTAI: *i. m.* 45.

¹⁶ Szenci Molnár Albert *naplója*. Közzéteszi SZABÓ András. Bp., Universitas, 2003. 239. /*Historia Litteraria* 13./

¹⁷ Szenci Molnár Albert *válogatott művei...* *i. m.* 399.

¹ Siehe dazu z.B.: SZINNYEI, Band V, 431–433.; ZOVÁNYI–LADÁNYI, 283.; *UMIL*, Band II. 900.

² Siehe dazu: SZABÓ–TONK, 218–219. (Nr. 2225.)